

Visueel spektakel is er te over op de tentoonstelling Passie in Vorm, te bewonderen bij Hans Appenzeller aan de Amsterdamse Grimburgwal. De expositie met tierlantijnloze vazen uit het interbellum is een hommage aan vriend en architect Mart van Schijndel, die een kwart eeuw geleden de beroemde Deltavaas ontwierp. EH&I kreeg een preview.

Fotografie **Wouter van der Tol** Bloemstyling **Mathijs Nokkert, Florian Seyd** Tekst **Hermelijn van der Meijden**
M.m.v. **Bloemenbureau Holland**

BERLAGE, DE BAZEL, COPIER, VAN SCHIJNDEL

Beroemd glas

Wat is de aanleiding voor de tentoonstelling?

'Naarmate ik ouder word, houd ik me steeds vaker bezig met de vraag waar dingen vandaan komen. Ik ben geïnteresseerd in stromingen en hoe invloeden van vroeger doorwerken in ontwerpen van nu. Soms vergeten we over onze schouder te kijken. Deze tentoonstelling is een hommage aan architect en vriend Mart van Schijndel die 25 jaar geleden op mijn verzoek de Deltavaas ontwierp, voor mijn toenmalige tentoonstelling Vazen! Ik heb de vaas daarna nog 25 jaar lang verkocht.'

Wat maakt de vazen uit het interbellum bijzonder?

'Ik vind ze prachtig. In die tijd maakten veel architecten interieurproducten. Die architectuur zie je terug in de vazen: de vorm is to the point, gestileerd naar de essentie. Decoraties verdwenen onder invloed van modernisme, Bauhaus en de Amsterdamse School. Mooie vormen werden het uitgangspunt. Dat was revolutionair: een vaas zonder tierlantijnen! Men had bovendien grote belangstelling voor glas. De productie werd gestimuleerd door de strijd die de twee grote glasfabrieken, in Leerdam en Maastricht, met elkaar aangingen. Er was een enorme onderlinge wedijver om met nieuwe dingen te komen. Er werden gerenommeerde ontwerpers voor aangetrokken, van

wie er velen voorop liepen bij de vernieuwing van de Nederlandse interieurkunst. Voor Leerdam werkten mensen als Berlage, Agterberg en De Bazel, voor Maastricht bijvoorbeeld Roozendaal. Voor het eerst werden vazen bovendien gemaakt met het doel er bloemen in te zetten. Daarvoor was dat niet gebruikelijk.'

Welke bloemen gebruikt u?

'Veel vazen werden ontworpen voor bepaalde soorten. Vaak kun je in catalogi terugvinden welke. Maar daar heb ik geen rekening mee gehouden. De kunsthistorische onderbouwing speelt op de tentoonstelling geen rol van betekenis. De opzet is puur stylistisch.'

Waarom organiseert een sieradenontwerper een vazententoonstelling?

'Ik houd van de combinatie van cultuur en natuur. Een vaas is daarvan de meest gecompliceerde vorm. En als sieradenontwerper houd ik me ook bezig met architectuur, op kleine schaal. Ik heb alleen niet te maken met bouwvoorschriften.'

De vazen zijn ook te koop?

'Ja. Prijzen variëren van een paar honderd tot duizenden euro's. De Delta van Mart van Schijndel is er in drie maten, die respectievelijk € 82,50, € 88,50 en € 95 kosten.' ▶

TENTOONSTELLING

De expositie Passie in Vorm (1918-1940) is van 14 september t/m 21 oktober te zien bij Hans Appenzeller, Grimburgwal 1, Amsterdam (020) 626 82 18, www.appenzeller.nl. Openingstijden: dinsdag t/m zaterdag van 11.00 tot 17.30 uur, toegang gratis.

M. VAN SCHIJNDEL Deltavaas, compositie uit vlakke platen (1981). Bloemen: orchidee en lathyrus.

CHR. LEBEAU Hoge vaas voor Glasfabriek Leerdam (1924-1925).

H.P. BERLAGE Kleine vaas, geschikt voor één bloem, voor Glasfabriek Leerdam (1928).

A.D. COPIER Drijfschaal voor Glasfabriek Leerdam (1928). Bloemen: orchidee.

A.D. COPIER Optiekvaas Flora in de kleur 'annagroen', gemaakt van uraniumhoudend glas, voor Glasfabriek Leerdam (1938). Bloemen: lilie.

J. GIDDING Cilindervormige vaas op voet (links) voor Glasfabriek Leerdam (1927).
K.P.C. DE BAZEL Vaas S (midden, 1919) en vaas OO (1920) voor Glasfabriek Leerdam. Bloemen: anthurium.

A.D. COPIER Optiekvaas (links) voor Glasfabriek Leerdam (1928).
 Bloemen: waterhyacint en orchidee.
CHR. LEBEAU Optiekvaas voor Glasfabriek Leerdam (1924-1925).
A.D. COPIER Beatrixvaasje, optiekvaas ontworpen voor Glasfabriek Leerdam (1938), ter gelegenheid van de geboorte van prinses Beatrix.

DE ONTWERPERS

KAREL PETRUS CORNELIS DE BAZEL

(1869, Den Helder - 1923, Amsterdam)

Hoewel de ontwerpen van Karel de Bazel tamelijk elitair zijn, voert hij net als tijdgenoten een beschavingsoffensief, ervan overtuigd dat wijsheid en schoonheid via de elite ook armere bevolkingsgroepen zullen bereiken. Daarbij geeft hij het liefst 'totaalconcepten' vorm. Een huis, maar ook een kamer, ziet hij als kosmos, waarin alles met elkaar in harmonie moet zijn. Tijdens zijn loopbaan ontwerpt De Bazel zo'n zeventig woonhuizen, bij twintig levert hij ook het – kostbare – meubilair. Ook het hoofdgebouw van de Nederlandsche Handel-Maatschappij in de Amsterdamse Vijzelstraat is van zijn hand. Vanaf 1915 maakt hij vernieuwende ontwerpen voor de glasfabriek in Leerdam. Eerst experimenteert hij met geblazen glas, wat resulteert in negen serviezen. De onderdelen zijn niet simpelweg een vergroting of verkleining van het basismodel, maar in harmonie tot elkaar vormgegeven. In 1919 komt hij met een persglazen servies. Om commerciële redenen blijft dat beperkt tot de ontbijtvariant. Zoals bij al zijn ontwerpen ligt ook hieraan een geometrische vorm ten grondslag: een tienhoek met daarbinnen een cirkel.

HENDRIK PETRUS BERLAGE

(1856, Amsterdam - 1934, Den Haag)

Na zijn opleiding in het gedachtegoed van de Duits-Engelse architect Gottfried Semper aan de Polytechnische Hochschule in Zürich (1875-1879) reist Berlage onder meer door Italië, waar de architectuur van de vroege renaissance indruk op hem maakt. Vanaf 1890 staat hij aan de wieg van de moderne architectuur en vormgeving in Nederland. Zijn doorbraak komt in 1896, als hij het Amsterdamse Beursgebouw mag ontwerpen. Het wordt een Gemeenschapskunstideaal: een monumentaal gebouw, waarin schilderkunst, beeldhouwkunst en decoratieve kunsten worden toegepast. De Beurs is in elk opzicht baanbrekend: Berlage bouwt op geometrische grondslagen en wijst op oude stijlen gebaseerde ornamenten af en de constructie is zichtbaar. Berlage ontwerpt ook het interieur en het meubilair. Na de Beurs stromen de opdrachten binnen: de Nieuwe Amstelbrug, uitbreidingsplannen voor Amsterdam-Zuid (Plan Zuid) en talrijke villa's en kantoren. Voor het echtpaar Krölller-Müller ontwerpt hij een kantoorpand in Londen en het jachthuis St. Hubertus. Ook het Amsterdamse Mercatorplein, de Berlagebrug en het Haagse Gemeentemuseum zijn van zijn hand.

ANDRIES DIRK COPIER

(1901, Leerdam - 1991, Wassenaar)

Andries Copier begint als dertienjarige op de etsafdeling van Glasfabriek Leerdam, wordt later artistiek directeur en blijft tot 1971 aan de fabriek verbonden. Copier ontwerpt zowel gebruiksglas als unica en serica. Hij laat zich onder meer inspireren door klassieke glaskunst, vormen uit de natuur en Perzisch glas. Hoewel hij kortdurend een stijl hanteert die aansluit bij De Stijl en de Nieuwe Zakelijkheid, voelt Copier zich meer thuis bij de organische vormtaal die overeenkomt met de belijningen van vloeibaar glas uit de glaspip. Vanaf de jaren twintig begeleidt hij het ontwerpproces en de productie van kunstnijverheidsglas, ontworpen door gerenommeerde kunstenaars. Eigen befaamde ontwerpen zijn servies Smeerwortel (1923) en het Gilde-servies (1930), dat nog steeds wordt gebruikt bij buitenlandse staatsdinners. Daarnaast ontwerpt Copier vele unieke kunstvoorwerpen, de zogenaamde 'Leerdam-Unica'. In 1979 gaat hij een nieuwe artistieke fase in, waarin hij vrij glas creëert met behulp van eeuwenoude technieken. Hij werkt daarbij samen met meesterglasblazers uit de hele wereld. Harmonie en kleurgebruik zijn tekenend voor zijn handschrift.

JAAP GIDDING

(1887, Rotterdam - 1955, Rotterdam)

Jaap Gidding verwerft faam met zijn architectuurgebonden decoraties, glas-in-loodramen, caleidoscopische, bonte tapijten, karakteristiek gedecoreerd aarde- en glaswerk, mozaïeken, behang en gebruiksgrafiek. Aanvankelijk beïnvloed door de Duitse expressionistische decoratieve sierkunst, ontwikkelt hij later een eigen karakteristieke art-decostijl in een kleurenpalet dat overeenkomsten vertoont met dat van de Amsterdamse School. Tussen 1926 en 1930 maakt hij voor Glasfabriek Leerdam gebruiksglas; vooral sierlijke vazen. Sommige beschildert hij met grillige patronen en versieringen in gekleurde emailverf. In dezelfde barokke trant ontwerpt hij aardewerk, vazen en ander sierwerk voor De Porceleyne Fles, Regina en Zuid-Holland. Zijn versieringen zijn vooruitstrevend en uniek, al waardeert niet iedereen zijn voorkeur voor kleur en versiering in een periode waarin het strenge en sobere Nederlandse functionalisme tot bloei komt. Het best bewaarde hoogtepunt uit het oeuvre van de Rotterdamse kunstenaar is de hal van Theater Tuschinski in Amsterdam, uit 1921.

JORIS JOHANNES CHRISTIAAN LEBEAU

(1878, Amsterdam - 1945, Dachau)

Chris Lebeau, een van de begaafde én productiefste sierkunstenaars, komt uit een zeer arm milieu; zijn vader was alcoholist. Het kunstenaarschap ziet hij als een sociale taak. Lebeau verdiept zich steeds in nieuwe technieken; wat blijft is zijn liefde voor Jugendstil. Op jonge leeftijd introduceert hij batik op de wereldtentoonstelling in Parijs, daarna werkt hij aan grafische ontwerpen, theaterdecors, lithografieën, tekeningen, schilderijen, glaswerk, glas-in-lood, sculpturen, theaterinterieurs en -exterieurs en wandschilderingen. Zijn toegepaste werk omvat onder meer tafellinnen, affiches, spotprenten en postzegels. Voor het Haagse Astatheater ontwerpt hij gebatikte wanden, gordijnen, lampen, tapijten, glas-in-lood en zelfs het stempeltje van de portier, voor Jachthuis St. Hubertus op de Hoge Veluwe meubelbekleding en gordijnen. Ook tijdens de Duitse bezetting wendt hij zijn talent aan voor het algemene nut: hij vervalst persoonsbewijzen. In Leerdam vindt hij een opdrachtgever die zijn idealen deelt. In 1924 en 1925 levert hij unica en ontwerpen af. Alleen aan glaswerk voor alcohol begint hij niet; een kwestie van principes.

MART VAN SCHIJNDEL

(1943, Hengelo - 1999, Utrecht)

Mart van Schijndel heeft grote belangstelling voor technische innovaties – wat vaak resulteert in ogenschijnlijk simpele oplossingen voor complexe problemen – en talent voor het benutten van licht en ruimte als architectonische componenten. Bekend is zijn postmoderne pand voor effectenkantoor Oudhof aan het Amsterdamse Rokin (1990). Hoogtepunten van zijn oeuvre zijn ook het Koorenhuis in Den Haag (1992), bedrijfsgebouw Lumiance in Haarlem (1986), de verbouwing van het Centraal Museum (1987), en zijn eigen woonhuis in Utrecht waarvoor hij in 1995 de Rietveldprijs ontvangt. Na zijn dood worden nog het Nationaal Kadaster in Apeldoorn (1999) en twee Centra voor Kunst & Cultuur opgeleverd. Enkele interieurontwerpen, waaronder stoelen, tafels en lampen, brengt hij onder de firma naam Martech op de markt. Zo ook zijn Deltavaas uit 1981. Gemaakt van drie aan elkaar gelijkende glasplaatjes, is het een van de succesvolste Nederlandse designproducten ooit. De eerste duizend zet hij met echtgenote in elkaar. Later neemt Simon Eikelenboom de distributie over. Tegenwoordig zit de vaas in de collectie van Mobach. ■

A.D. COPIER Tulpvormige vaas op voet (links, 1929) en vaas in de vorm van een 'gedrukte' bol (1930), beide ontworpen voor Glasfabriek Leerdam. Bloemen: delphinium.